

Առաջնորդելով տեղագրական այս յոթ շահեկան տեղեկութիւններէն, երանք թէ Ազգ. պատրիարքարանը կարենար երեւան բերել Ս. Սարգիս եկեղեցիին դարաւոր գերեզմանը, եւ գտնուէր Հայ բարերար մըն ալ, որ այդ եկեղեցւոյն տնօնովը կառուցանէր հոն Յիշատակարան — մատուռ մը յուշ տնկու համար մեր տպագայ սերունդներուն՝ թէ հայը և Պոլսոյ առումէն գրեթէ դար մը առաջ Բաղանիոյն մէջ ունէր իւր աղօթատեղին, թէ եւ ալ աւելի շատ հին ժամանակներու մէջ կ'ապրէր այն հոն մեծ փառքերով¹։

Ազգային պատմական կարեւոր դէպքեր մը տեղի չեն ունեցած Սուրբ Սարգիսի մէջ. հասցիւ Չամչեանէ կ'ուսանէր թէ 1658ին կիսաւեր արդէն, Թլթլեաններն իրենց վատագիւ շահատակութիւններով զայն բոլորովն աւերակ դարձնելով, անոր ոսկի արծաթ սպասներն ու պղնձի անօթները կը կողոպտէին եւ ամէն ինչ ծախել ծախելներով, արդիւնքը կու տային թէ պատմաճիպայիններուն որպէս զի Թոմկա Բեւրիացի պատրիարքին սպանութեան վրէժը լուծեն, եւ թէ իրենց անյաբ փորը կը պարտադրուէին²։

2. Սուրբ Նիկողոս։ Հառ հեռի չէր Սուրբ Սարգիսէն, Սարգիս Դպիր Սարաֆ Թովհանէսեան անոր տեղն ալ ցոյց կու տայ սպասել։

Եւ անոր (այդնչն Ս. Սարգիսի) այլ յարաւ երթաւ 'ի ձախակողմն կայ դեպ 'ի Եւսեբիոսի ուր գոյ եւ արքեւք մի յարահետ ճառապարհին կողեցալ զնոյն վրէժի, եւ հանգեալ նմի պողոտայ, եւ 'ի պողոտայի անդ եւս գոյը եկեղեցի մի հայոց յառնու սրբոյն Նիկողոսոյ մարմ 'ի բաղանի անդ, որ կոչի Չինիլի համալի, եւ զսա եւս կործանեցին այլազգիք գրեթէ 'ի նոյն վերջոյն ալ ժամանակն, եւ տեղի եկեղեցոյն այժմ Պարսեղ եւ գոյով ստացուած սահմի։

Իսկ ինձինքան կը գրէ։

ՍԷՆԻՎԵՆ՝ 'ի Հիւսար արկով մերմ 'ի գուռն եէնի գափուին, որ այժմ 'ե պարսեղ³։

Սարգիս Դպիրին եւ ինձինքանի միջեւ փոքրիկ տարբերութիւն մը կայ սակայն. հոն ուր ինձինքան Սուրբ Նիկողոսը կ'ենթադրէ, Ս. Սարգիսն է, եւ փոխադարձաբար. աւերորդ է ըսել, թէ Սարգիս Դպիրինն աւելի ճիշդ պէտք է ընդունիլ, զի Ազգ. Պատրիարքարանի մէջ հին արձանագրութիւնն ալ զոր տեսած եմ վերջնու, Սամապատասխան է անոր։

Ս. Նիկողոսն ալ բաւական հին եկեղեցի մըն էր, 1645ին հաճելի հրդեհին մը զոհ կ'եր-

թայ⁴, բայց կը շինուի յետոյ. ինչպէս կը գրէ Չամչեան⁵, 1661 յուլիս 14ին նորէն կ'այրի, եւ այս անգամ տաճիկներու ձեռքը կ'անցնի տեղը⁶, զոր բարձրագոյն հրամանաւ կը վերագնէ Ապր Սահակ անուն բարեպաշտ ազգային մը⁷. Եւ թէ եւ 1662ին եղապար Այնթապցիի մասնակիծներովը կը վերաշինուի այն առաջուրէն աւելի գեղեցիկ⁸, սակայն նոյն տարի մարտ 30ին՝ Զատիկի օրը, հիմալայատակ կը քանդուի մեծ վեղիւր՝ Գեօփրիւլիւ օղլու Ահմէտ բաշային ձեռքով⁹։

(Եւրոպական)

ՏՈՒՐԿ. ՎԱՅՐԱՄ Բ. ԹՈՂԻՍՏԻԱՆ

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԲԵՐՈՒՆԵՆԿԱՆ ԳԻՏՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Եւրոպական)

61. Վարդանայ Արեւելցոյ՝ Սա (Ծոհան Մանգակունի) Թարգմանեաց զերկրորդ Արեւելացւոց Թուղթն, ԳԾԻՆԻՆ, (Պատմ. էջ 56) հաստատուր Զարմանայեան իւր Հայկական հին դպրութեան պատմութեան մէջ ուրիշ տարբերակով յառաջ կը բերէ. «Սա Թարգմանեաց վերջորդ իւրիւնցն իւրիւնցն (էջ 309), ժե՛ղ արուռ ձեռագիր մըն ալ կը կարգայ՝ Սա Թարգմանեաց վերջորդ Արեւելացն իւրիւնցն իւրիւնցն, — իւրթին ու միթին այս երեք ընթերցումներն ուրապ իւր իւրին վարդապետ ուսումնադիրութեան մէջ (էջ 415) հետեւեալ կերպով կը ցանկայ լուսարանը. «Սա Թարգմանեաց վերջորդ իւրիւնցն իւրիւնցն ԳԾԻՆԻՆԻՆ (Ուրիւնցն Կերեւանի?), Առանց նկատի առնելու ուղղագրութեան քերականական յաշտութիւնը եւ չափաւորութիւնը, եթէ ուղիւ Նորայրի կարծեաց ձեռագր, այսինքն թէ կորեթացոց թղթոյն մեկութիւնը յերեւած կամ սրբագրած (= Թարգմանած) է Ոսկեբերանի հետեւի Սանգակունիին, այն ատեն Ոսկ. Հռոմեացոց Մեհնութեան յերեւողը (!) կամ՝ Այտնեանի շատ խոշահար կարծիքին համաձայն՝ «Վերջորդը» ու կը կըլայ միւսն ու Ուրիւնցն Մանգակունիին։ Ար ԳԾԻՆԻՆԻՆ Սա Ա. Բ. Արեւելացոց թղթոյն Մեհնութեան՝ յերեւածն, այն մասերն — որոնք իրականին աշխատու աղաւաղութիւններ են պարզապէս՝ նման Գայտնութեան Գոց լամբրոնեան՝ «վերադառն յերեւելութեան» — որոնցմով toto coelo կը տարբերին Ոսկ. միւս Մեհնութեանց լեզուին բարձր ու վսեմ՝ նկարագրեն եւ կու գան կը

¹ «Գաւր. Հայոց», 2ամեն, Հատոր Գ, էջ 182 եւ։

² «Հայ իւրիւնցն իւրիւնցն», 8եր Սահակեան, Վեհաւ. 1905։

³ «Գաւր. Հայոց», 2ամեն, Հատոր Գ, էջ 678-704։

⁴ «Իւրիւնցն Զարման Զարման», Հատոր Գ, էջ 133։

⁵ «ՍԷՆԻՎԵՆ»։

⁶ «ՍԷՆԻՎԵՆ»։

⁷ «Գաւր. Հայոց», 2ամեն, 692։

⁸ «ՍԷՆԻՎԵՆ»։

¹ «Գաւր. Հայոց», 2ամեն, Հատոր Գ, էջ 182 եւ։

² «Հայ իւրիւնցն իւրիւնցն», 8եր Սահակեան, Վեհաւ. 1905։

³ «Գաւր. Հայոց», 2ամեն, Հատոր Գ, էջ 678-704։

⁴ «Իւրիւնցն Զարման Զարման», Հատոր Գ, էջ 133։

միանան Հռոմայեցեց թղթոյն Մեկնութեան ան-
կան ունին հետո — Ույ՛, Պաշտ. Լուս. Բ. «յաղթե-
րդիպտարքի ասե գիր... զնառ աստեղծութեան
կոչել իշխան... յայլ զինչ օրինակ գրեալ թեանս
այսի... որ յաղթեալ խաչին եմ մեղք... (էջ 426)
այնի՛ր ունի պղծառաւել իւրեւ... Հաս չի խաչե-
նակաւ... թե թուր... յալ զբեան ասակա-
նեցան... յաղթեալ ասե ասե... զին ոսկի ունիլ
անցանիցե (էջ 426) ընդ քեան հըն... յաղթե-
այնորիկ... յաղթեալ շարաւոր ասացեցին... վան-
նորին պարծաւ... ասե թե «ի սեանսն դատիմք
զայնից իշխելով. այլ աստ ասակալ կոչեցուցանե-
ն աստանայի Դաւիթ... զե օրս աղբեցելու եւ մար-
մին հաղորդի փրկութեան... յալ զե եւս Լաւիլի
ի փառս... (էջ 427) Դմաւոր ասե զքաջանայս զիւ-
րանել, այլ ի բաց տար, քանի յաղթեալ գիւաց
է բաւս... հըրտաւոր յորա յեւան իբրեւ զհըր-
տակա արգարս... ոչ յանձնի միայն պատեւ զիս
յալիւր... ինկել, այլ եւ ուլլուս... ազատութիւն
նորս զարդարեալով. զի եւ ոչ քննել թողու-
նային եւ հոգեգրել... եւ ինքեմք ընկե-
ղտորեան... (428) յաղթեալ յայն խորհուրդս...
արգ զայս գիտելով... (էջ 429) արտ իբր անգամ
շարաւորիկ... ունիտ... յաղթեալ Մարմնի ասե
թե ոչ զայս աստան յաւաւս նորս... զարեւոյն-
ել Նիլել (430)... զխորհուրդս մեր զիւր-
նել (էջ 431)... «նորաբանական բառերը կը
հաստատեն թե Գրչն Հռոմայեցեց թղթոյն Մեկ-
նութեան» «իբրեւորաւ» կամ ըստ իս՝ իբ Գր-
չան... ինկել թուր զին իշխուցան չէ, այլ նաեւ
կորնթացեց թղթոյն ընդարակ միմեութիւնը,
որուն բարեբախտաբար, կարծեմ, երբե թուղթ
հաստատարները մնացան են։ Մոյն հաստատար-
ները Նորայր կը թուի թե իբրեւ գասական կ'ըն-
դունի յառաջ բերելով անեղմ վկայութիւններ
իբրեւ «Ս. Գառնի»։

68. Ըսած էինք (ԸԱՆԴ. ԱՄՍ. 1911,
էջ 178) «Ուկրեյնայի ի Գաւաւրա մեր ճառերն
վերջինը գուտ ոսկեգրեան եւ, բոլորովին տարբեր
նախորդ հինգ ճառերու յաւաւրան թարգմանու-
թեանն... Այսմ պիտի քննարկեմ Մատենադարանի
թիւ 282 ձեռագրին բազմատեղեան վերա-
կանգնել մասամբ՝ ճառիս մէջ ներմուծուած աղ-
ճառ ընթերցումները կցելով բնականաբար մի
քանի գիտողութիւն։ 1) «Իմացայը դժմանութեայ
պիլի մարդիկ» էջ 530. Հրատարակիչը կը ծանա-
թագրէ տարեւ. «Իմաց զպիականաբար շնչոյն-
թիւն. որպէս եւ երկուց օրինակաց դժմանութե, զոր
երկուս այլը պարենը դժմանութեան պիլի մարդիկ
նշուց»։ յայն լնդդ պիտի եւ վաղեմութե եւ պի-
տարիւն։ Մեր ձեռագրին կ'ընթերցանու. «Դժմա-
նութե ապրիս մարդիկ», ժամանկայ, ժամանկան,
երկուց ալ ընտրեմ եւ, հարապառ ձեւը սակայն կը
թուի ինչի ժամանակայ («երկուց օրինակաց» դժ-
մանութե ընթերցումը սղաւ եւ դժմանութե անկել)։
յայն շունք՝ «գնալ տար եւ գնալուով եւ ապ-
մարդիկ», ինչպէս կը կարեն Հրատարակիչը, այլ
լատին թարգմանութիւնը՝ vidistis quam fragile
sit et caducum genus humanum, հա յայն
կ'ընթերցանու. εἶδετε τὸ ἐπίχρηρον τοῦ γένους

τῶν ἀνθρώπων = «իմացայը (= տեղը) դժմա-
նակայ ապրի մարդիկ», ուստի բառական նշն
հայրերնին հետ. մերձիկ եւ «երկու այլ օրինակաց»
քաջահա պարզարանութիւնը — 2) Ջայս ասեմ
դի անանանդութիւն եւ ասակալ հեղանայը զմեր
զիստ հաստատեցին։ Ձե Ուստան աստանադարին
կանխեալ զարծաւմն, զի երկեղեւն զամանայն
ուրաք զիստ հաստատեցե, էջ 531. Ձեռագրին
ընթերցումը յաւաւրդին կը համաձայնի յայն բնա-
գրին. «յայս (Ձեւ. դ) ասեմ, զի անանանդութե
անեցե եւ Նորդեղիկ աչ հե երկիւղ անցեցին եւ
եղելոց իրացն եւ զի ամանայն ուրաք (Ձեւ. ուրդ)
զիստ հաստատեցե = ἵνα συνελθὼς ἀμύμῳ ἐν ὅμιν
ὁ φύβος τῶν γενομένων καὶ τῶν διδόντων πᾶν
τῶν στεριῶν (զի հե ամանայն ուրաք (Ձեւ. ուրդ)
եղելոց իրացն եւ զիստ ամանեցան հաստատեցե»
— 3) «Ձեռնայ տրին շարժեալ ասաններ, էջ 531,
յայն ունի τὰ θεμέλια (զհիման) τῆς χαροῦς,
մեր ձեռագրից կը կարգայ «Բաց տրին շարժեալ
ասաններ», Հայկազեանը հաստատեալ Ույ՛, Գր-
չիւն... ինկել (1) հե անանայն տարբարակով յառաջ
կը բերէ «եւ զիստ տրին շարժեալ ասաններ, եւ
կը յաւելու «Թեւեւ գրեւի եւ զիստ... իսկ յե.
զհիման» (Բ. էջ 505). կարելի է արդեւ
ընթերցանել զիստ տրին, իբրեւ «խորհուր, յա-
տակ»։ Տնմե «Բան» (սեղան) ի շարժ կանգնոց
եւ ի բնի ի վեր զեղբերուն կանգնել մի, եւ Բանն
յերկոտաւ կանգնոց, Եղի. խ. 15 — 4) «Գնալ
հըրդեք յայն տարեւ, 2) ձեռագրին տարբարակով
եւ «յարեւանայ», — 5) «Միմե յիւր իստ
ցուանոց... միմե. յիւր անարտաւանութիւնը»,
էջ 532, քերականօրէն ուղիղ եւ ձեռագրին
ընթերցանը. «Միմե յիւր իստ ցուանոց»,
— 6) «Ձե թեւեւ փ եւ իս՝ անկեւն, լուրեքն,
սակայն կեմք», էջ 532, մեր օրինակը յայն բնագրի
համաձայն կ'ընթերցանու. «զի թեւեւ փ անկեւն
լուրեքն, սակայն... իս՝ յայն πᾶντες ἀκούσασιν»
— 7) «Ձե բանս մարդարկուն իմաստութեան կամ
ուսուցանել ձեւը», էջ 534, նորաբարձաւ գասա-
կան բառը եղծումը եւ մեր օրինակին մէջ «բանս
մարդարկուն»։ Նոյն եղծումը ձեւ. հ նաեւ
Բարաղի վերջինն մէջ «բան իմաստութեան մարդ-
արկունութե լեղուի ճառեցան մեծամեծն», էջ 46,
որ Ամանեանը ձեռագրին ընտրէ ընթերցումը
կը սրբաբարձի «մարդարկուն» (Նորայր, Բա-
նան... ինկել, էջ 63). «Սուղ ինչ թուղթ, ոչ կողմ
հարաւանութեան բանից, եւ ոչ հարաւորութիւնը (1)
ինչ, այս վկայութիւնը յառաջ կը բերէ Հայկա-
զեանը՝ ՈՍԿ. եւ. Մեկնութիւն, ՈՍԿ. եւ. միմե-
ութեան մէջ սակայն՝ այս տեսակ հաստատել վն
եւ ինչ ինչ բնութե»։ — 8) «Վասն ուրաքի նշանայ են
մեղ այս երկու պարիւր-բարդ», էջ 540, «օրինակ
մի նկարիւրդ», մեր կ'ընթերցանու. «նկարեալ
(Ձեւ. նկարեալ) են մեղ (ի մեղ) երկու նկարիւրդ»,
այս եւ ըստ իս միակ ուղիղ ընթերցումը, Տնմե.
Ույ՛, Մեկն. Պաշտ. Ա. էջ 893. «Իբրեւ զպատկեր ինչ
նկարիւրդ, որ» օրինակ մը իմաստակե աղծաւորով
կ'ընթերցանու «նկարիւրդ», — 9) «Եւ զիւր յա-
գանդոս նաւ», էջ 540, յայն բնագրին համաձայն
մեր օրինակն ունի «Կ յաւաւրդս ինչն նաւ»։

առարանել իբրեւ «մուկի յուզարկարութիւն», միւսեայն իմաստը յատկացնելով նաեւ Եւթիպէ իւլիպ «խմիւթ, բառին» հակառակ Հայկազանի. մեք առիթ ունեցանք արգէն քանի մը անգամ գիտել տալու թէ Եթեանանից թարգմանութեան համեմատ արուած մեկնութիւնները չունին ո եւ զգրութիւն, իսկ խաղբի կազմ «Կմախիքը կը ցուցնէ միայն իբրեւ. «որը, կտն, տն» եւ ոչ արարին նմա պիտի հետեւ ժողովուրդն լռէ եւ կմախիք, Իմ կարծիքովս խմիւթ փխսառութիւն մըն է ասոր. խառ բառն «կուխադ» ասաւ. զարմութեամբ, (Հմմտ. ասոր. «Կմիպին» Հայ. «Մծրին», ասոր. Մծրէն» Հայ. «Մծրայի» եւ այլն). կրկին է ասորեան բառին իմաստը. 1. *res stupenda, horrendum quid*՝ ուստի՝ իբր—իւլ 2. *Incus*՝ ուրեմն՝ ողբ, կտն, լռէ եւ այլն. այս կրկին նշանակութիւններով փոխ առնուած եւ գործածուած է բառս դասական Հայերէնի մէջ. Կմիւթ բառը հետեւաբար «որուն ուրիշ մէկ ձեւն է խմիւթ», եւ որ խմիւթ բառին առաջին նշանակութիւնն անանցած է, գիտաբան ասորական *Kitmahhu*՝ «գազազ» բառին կրնայ փոխառեալ ըլլալ, ինչպէս կը կարծէ Բրոքսլան (Z. f. Assyriologie, 13, 386) եւ ինչպէս կ'ընդգուծէ Աճառեան (սեղ.):

67. Չորրորդ Բաբար—իւնաց ամ հաւառած «Անկաւ (եղիւն) է վերայ մանկան... եւ ինչեց—ն է վերայ նորա (Գլ. Դ. 34) Եգիպտոսի նոյն գրոյց Մեհնալեան տպագիր օրինակին մէջ կը կարգադրէ «Կնեց—ն է վերայ նորա երեցո անգամ», էլ 432, այսպէս նաեւ էլ 454 «Կնեց—ն է վերայ նորա». ընթերցումս հարաւորութեան մասին ըրելիք չունիմ. միայն պատշաճ կը համարիմ մտադրութեան յանձնել որ Մատենադարանի թիւ 229 շեռագիրը երկու անգամ ալ կ'ընթերցուի. «Ինչեց—ն է վերայ նորա» թղ. 218 ր. եւ թղ. 225 ր.

68. Meillet Իւր Recherches sur la syntaxe comparée de l'arménien ուսումնասիրութեան հինգերորդ հատուածին մէջ *Emploi des formes du pluriel des substantifs* (extrait des Mémoires de la Société de Linguistique de Paris, tome XVII) —ի վերջապարտութեամբ հաւաքական մը յառաջ կը բերէ Հայկազանի Բառագրքէն «Շնուի» (շնուի) բառը. «Հանց կերակուր եղեն (մուտեպքն է սով)» եւ որ միանգամ կենդանին էին, կոտորել շնուի գարանն (յն է շնասպանութիւն). Եւ—ն. Ենիւ. Գրմ. Բ. 8 (Հ. Բ. Բ. էլ 486): Պէտք է ուշադրութեան առնուլ որ Եւսեբիայ պատմութեան տպագիրը չունի շնուի անծանօթ ձեւը, այլ կը կարգայ «որ միանգամ կենդանին էին կոտորել զշնուս գարանն յերկուզէ, զի մի կատաղեցին, էլ 691, այսպէս ունի նաեւ մեր Մատենադարանին թիւ 49 շեռագիրը՝ «որը միանգամ կենդանի էին կոտորել զշնուս» գարանն յերկուզէ զի մի կատաղեցին, թղ. 193 ր. Ընդ—ն բառին միանգամ» եւ այն երկու անգամ ձեռագիրներու շնու ասորեանութեամբ՝ գործածուութիւնը, բացարձակապէս ասորականական կը թողու նոյնին գոյութիւնը:

(Ընդունելիւ)

Հ. Ա. ՎԱՐԴԱՆՅԱՆ

ՅԱՆՈՍՈՒԿԱՆ

ՀՈՅՈՒՄԱՆ ԵՎ ՊՈՆԵՐԻՐԵՐ Ի ԲԱՍՏԱՌԻ

(Ընթերցանաթիւն Նոյն Սոյն Տեղեկութեան Բաժնագրոյ)

Յաշոր տապանագիրներն որոնք կը գտնուին Բաժնագրի Ս. Աստուածածին եկեղեցոյն տաճին մէջ, ընդունած ենք Սոսիան Տէրտէրեան Բաժնագրի մեր յարգելի թարգմանչ, որ 1902ին ընդորինակած է գտնուց մեծ զոյուլութեամբ եւ տնտեսկի մը մէջ ամփոփելով նորիս յայտագրութեամբ:

Բուսմանիայի Հայ գաղթականութեան պատմութեան համար այս կարեւոր արժանագրութիւնները պատշաճ դատեցինք մաս մաս հաստատարել Ուսումնասիրելու մէջ:

Ցաւամաղիւնները շատ տեղ փակագրութեամբ են, զորոնք յարգ. Տէրտէրեան իւր ընդորինակութեան մէջ լանցած է պահպանել: Ցաւագրական գծաւորութեան պատճառաւ, ստիպուեցանք շու լուծել գտնուց: Բնագիրն կը պահուի մեր Չնուագրաց հաւաքածոյն մէջ:

ԽՍՏԱՅԻՐՈՒԹԻՒՆ

1.

ՅՆՆԱՅԱՐԱՆ ՍԱԿԵՐԱՅ ՏՆ ՄԿՐՈՅԷ
ԿՐԱՅԱՐԱՐՈՅ ՎԱՐԳԱՅԵՐԻ ՍԱՐԱՓԵԱՆ
ԿՐԱՄԱՆԴՈՒԼԱՅՈՒՅԵՆՆՈՅ ԺԱՌԿԷ ՎԵՄԱՆ
ՀՈՒԼԷ քաջ բարեկան հօտին Կրիստոսին
Հատ երկիր չընեալ քաջ ատենարան
Ի վերջոյ յիշադայ յոյնարդութի
Ընթերցողուն ամի եղաւ յայս տապան

1856 Յնվար 1

2.

ՏԱՊԱՆԱՆ ԱՅՍ ՀՆԳՍՏԷ
ԶԲԱՆԱ ՆՈՒՐԱ ՅՈՒՅԻ ԲԱՆԶԱՆԻ
ՅԻՐ ՍԻՐՈՂԱՅ ՄԻՇՏ ՅԵՇԷԼԻ
ԵՒ ԳԵՈՐԳԱՅ ՎԵՐԱՊԵՏԻ
ՍԱ ԻԿԱԼԷՆ ԷԶՄԵՆԵՐԻ
ԵՒ ԿԱՅԵՐԱՌՈՅ ՆՈՒՐԱԿԻ
ԲԵԿ ԳԵՆԱՌԱՅ ՍԻՐԵԿ ԿՈՅԻ
ԵՒ ԻԿԻՂԷՆ ԵՄԼԵԿԵՑԻ
ԱՄԲՈՒՐ ԱՄԲԱՆ ԳԵՐ ՀԵՐԱԼԻ
ՎԱՌԱՆԱ ԱՌԱՅԱՆ ԱՍՏ ԱՄՓՈԹԻ
ԻՍԿԱԿԱՆԱՆ ՀԱՅՈՑ ՏՈՂԱՐ
ՀԱՅԱՆ ԵՒ ԵՐԿԵՐԻՐԻ ԱՄԻ
ՀՆԳԵՏԱՆԱՆ ԸՆԴ ՆՄԱ ԴԱՍԻ
ՍԵԳՏԵՐԵՐ ԵՐԱՌԵՐԻՐԻ
ԱՆԴԱՐԶ ՎԵՐԱՆԱՆ ԱՐԱՐԱՆԱՆ
ԵՀԱՏ ԶԿԱԿԻ ԻՄ ԿԵՆԱԿԱՆ
ՄԻՇՏԻՐ ՈՐԻՄ ՄԱՀՏԵՍԱՆԱՆ
ՈՐ ԵՄ ԻՍԿ ԽԱՌԱԿ ՄԱՐԱՌԱՅԱՆ